

BIOLOGIYA VA HAYOT

Gulnoza Jo'rayeva Erkinovna

Buxoro viloyati Romitan tumani 2- son kasb hunar maktabi

Biologiya fani o'qituvchisi +998919756248

Annotatsiya: Biologiya — bu hayot va uning turli shakllarini o'rganadigan fan. U organizmlar, ularning tuzilishi, funksiyalari, o'zaro aloqalari va muhit bilan o'zaro ta'sirini o'rganadi. Biologiya hayotning asosiy qonunlarini tushunishga yordam beradi va insoniyatning tabiat bilan aloqasini yanada chuqurlashtiradi.

Kalit so'zlar: biologiya, hayot, o'simliklar, hayvonlar, bakteriyalar, zamburug'lar, tirik organizmlar.

Hayotning asosiy belgilaridan biri — organizmlarning o'z-o'zini saqlash va rivojlanish qobiliyatidir. Har bir organizm o'zining genetik materialiga ega bo'lib, bu material uning xususiyatlarini belgilaydi. Barcha tirik organizmlar hujayralardan iborat. Hujayra — hayotning asosiy birligi bo'lib, u organizmning barcha funksiyalarini bajaradi. Hayot jarayonlari energiya almashinuvi bilan bog'liq. Organizm ozuqa moddalalarini qabul qilib, ularni energiyaga aylantiradi. Har bir organizm o'z hayoti davomida o'sadi va rivojlanadi. Bu jarayonlar genetik ma'lumotlar asosida amalga oshiriladi. Tirik organizmlar o'z navbatlarini davom ettirish uchun ko'payish qobiliyatiga ega. Bu jarayon jinsiy yoki jinsiy bo'lmagan yo'llar bilan amalga oshirilishi mumkin. Organizm o'z ichki muhitini barqaror saqlashga intiladi. Bu jarayon tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslashish orqali amalga oshiriladi. Biologiya hayotning mohiyatini tushunishga yordam beradi. U insoniyatga tabiatni, uning qonuniyatlarini va hayotning xilma-xilligini o'rganish imkonini beradi. Biologik tadqiqotlar orqali biz kasalliklarni davolash, qishloq xo'jaligini rivojlantirish va atrof-muhitni muhofaza qilish kabi muammolarni hal qilishda yordam beradigan yangi bilimlar va texnologiyalarni ishlab chiqamiz. Biologiya, shuningdek, insoniyatning tabiat bilan aloqasini yanada chuqurlashtiradi. Tabiatni tushunish va uning qonuniyatlariga amal qilish orqali biz o'z hayotimizni yaxshilash va kelajak avlodlarga sog'lom muhitni taqdim etish imkoniyatiga ega bo'lamiz.[1]

Hayotning turli shakllari ko'p va xilma-xil bo'lib, ular o'zaro farqlanadi. Bakteriyalar — mikroskopik, bir hujayrali organizmlar bo'lib, ular yer yuzida eng ko'p tarqalgan hayot shakllaridan biridir. Ular turli muhitlarda, shu jumladan, tuproq, suv va hatto inson tanasida yashaydi. Bakteriyalar ko'plab funksiyalarni bajaradi, masalan, oziq-ovqatni parchalaydi va azot aylanishida ishtirok etadi.[2]

Viruslar — tirik organizmlar emas, balki hujayralarda ko'payish uchun boshqa organizmlarga muhtoj bo'lgan mikroskopik tuzilmalar. Ular o'z genetik materialini

(DNK yoki RNK) o'z ichiga oladi va hujayralarni zararlash orqali ko'payadi. Viruslar ko'plab kasalliklarni keltirib chiqarishi mumkin. O'simliklar — ko'p hujayrali organizmlar bo'lib, fotosintez jarayoni orqali energiya ishlab chiqaradi. Ular yer yuzasida eng ko'p tarqalgan hayot shakllaridan biridir va ekosistemalarda muhim rol o'ynaydi. O'simliklar turli xil turlarga bo'linadi, masalan, daraxtlar, butalar, o'tlar va g'alla. Hayvonlar — ko'p hujayrali organizmlar bo'lib, ular harakatlanish qobiliyatiga ega. Hayvonlar turli xil muhitlarda yashaydi va ularning ko'plab turlari mavjud, masalan, sutemizuvchilar, qushlar, sudraluvchilar, baliqlar va hasharotlar. Hayvonlar o'zaro aloqalar va ekosistemalarda muhim rol o'ynaydi. Mikroskopik organizmlar — bakteriyalar, viruslar, zamburug'lar va protozoalar kabi juda kichik organizmlardir. Ular ko'plab muhitlarda, shu jumladan, tuproq, suv va inson tanasida yashaydi.[3]

Ular ekosistemalarda muhim rol o'ynaydi va ko'plab biologik jarayonlarda ishtirok etadi. Zamburug'lar — o'simliklar va hayvonlardan farqli o'laroq, o'z oziq-ovqatini boshqa organizmlardan olish orqali yashaydigan ko'p hujayrali organizmlardir. Ular parchalanish jarayonida muhim rol o'ynaydi va ko'plab turlari mavjud, masalan, qo'ziqorinlar va zamburug'lar. Protozoalar — bir hujayrali organizmlar bo'lib, ular suvda yoki nam muhitlarda yashaydi. Ular harakatlanish qobiliyatiga ega va oziq-ovqatni boshqa organizmlardan olish orqali yashaydi. Protozoalar ekosistemalarda muhim rol o'ynaydi. Hayotning shakllari juda xilma-xil va ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bu turli shakllar bir-biri bilan o'zaro aloqada bo'lib, ekosistemalarda muhim rol o'ynaydi. Hayotning xilma-xilligi tabiatning boyligini va murakkabligini ko'rsatadi.[4]

Xulosa:

Biologiya — bu hayotning asosiy qonunlarini o'rganadigan fan bo'lib, u insoniyatning tabiat bilan aloqasini yanada chuqurlashtiradi. Hayotning turli shakllarini o'rganish orqali biz o'zimizni va atrofimizdagi dunyoni yaxshiroq tushunamiz. Biologiya nafaqat ilmiy tadqiqotlar uchun, balki hayotimizni yaxshilash va tabiatni muhofaza qilish uchun ham muhimdir. Tabiatni o'rganish va uning qonuniyatlariga amal qilish orqali biz kelajak avlodlarga sog'lom va barqaror muhitni taqdim etish imkoniyatiga ega bo'lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Gorelov A.A. *Konsepsii sovremennogo yestestvoznaniya*, Moskva, 1999
2. Komissarov B.D. *Metodologicheskie problemi shkolnogo biologicheskogo obrazovaniya*. Moskva, 1991
3. Farberman B.L. *Progressivnie pedagogicheskie texnologii T.*, 1999
4. Sayidaxmdov N.S. *Yangi pedagogik texnologiyalar*. Toshkent, 2003
5. Hayitov A., Boymurodov N. *Ta'limda noan'anaviy darslar va interfaol usullardan foydalanish*
6. Azizxo'jaeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat - T.*, 2006.